

KESKKONNAAMET

Rain Männikus
Lainemudel OÜ
lainemudel@gmail.com

Teie 11.01.2022

Meie 26.01.2022 nr 6-5/22/648-2

**Vastus päringule Heltermaa sadama
detailplaneeringu keskkonnamõju strateegilise
hindamise kohta**

Austatud Rain Männikus

Esitasite Keskkonnaametile päringu seoses Heltermaa sadama kinnistute detailplaneeringu koostamisel keskkonnamõju strateegilise hindamisega (KSH). Soovisite teada, milline peaks olema KSH, et vältida keskkonnaloe taotluse raames keskkonnamõju hindamise (KMH) algatamist.

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KeHJS) § 11 lg 6 kohaselt kui kavandatava tegevusega kaasneb eeldatavalt oluline keskkonnamõju, jätab otsustaja selle keskkonnamõju hindamise algatamata, kui eelhinnangust selgub, et kavandatava tegevuse keskkonnamõju on juba KMH või KSH käigus asjakohaselt hinnatud ja otsustajal on tegevusloa andmiseks piisavalt teavet.

Seega kui KSH-s on piisava põhjalikkusega hinnatud süvendamise, kaadamise ja tahkete ainete paigutamisega seotud mõjusid (KSH on selles osas KMH põhjalikkusega) ei ole eraldi KMH eeldatavasti vajalik.

Heltermaa sadama detailplaneeringu koostamine ja KSH algatati Hiiumaa Vallavolikogu 16.12.2021 otsusega nr 20. Detailplaneeringu eesmärgiks on Heltermaa sadama territooriumi funktsionaalsemaks muutmine, maakasutus- ja ehitustingimuste määramine uute kauba- ja parvlaevakaide, laoplatside, hoonete ja neile vajalike juurdepääsuteede rajamiseks, komplekselt riigimaanteede ristmiku lahendamine ohutu juurdepääsu tagamiseks kavandatavale kaubasadamale ja reisiparvlaevade ootealale ning kassadele, sadama maa-ala piiride täpsustamine, heakorrastuse, haljastuse, juurdepääsuteede, parkimise ja tehnovõrkudega varustamise põhimõttelise lahenduse andmine.

Heltermaa sadama kinnistute detailplaneeringu KSH algatati, sest detailplaneeringuga kavandatakse eeldatavalt olulise keskkonnamõjuga tegevust (maismaaga ühendatud kai püstitamine, mis teenindab 1350 tonni ületava veeväljasurvega aluseid, mere süvendamine üle 10 000 kuupmeetri pinnase mahu ja tahkete ainete uputamine üle 10 000 kuupmeetri pinnase mahu).

Planeeringu algatamise otsuse kohaselt on planeeringuala suurus on ca 9,4 ha ning see hõlmab lisaks Heltermaa sadama (katastritunnus 63902:001:0645), Suuremaja-Sadama (katastritunnus Roheline 64 / 80010 Pärnu / Tel 662 5999 / Faks 680 7427 / e-post: info@keskkonnaamet.ee / www.keskkonnaamet.ee / Registrikood 70008658

20501:001:1343), Anti (katastritunnus 63902:001:0050) ja Unga (katastritunnus 63902:001:0255) kinnistutele ka ca 1,8 ha suurust mereala.

Käesolevale päringule lisatud eskiisplaani kohaselt on kogu planeeringualasse haaratud merealale kavas ehitada kaubakai ja parvlaeva seisukai (kogu planeeringualale jääva mereala ulatuses toimub tahkete ainete merre paigutamine). Eskiisplaanile märgitud süvendusala jääb aga väljapoole planeeringuala. Süvendatav ala on otseselt vajalik sadama ehitamiseks ja funktsioneerimiseks ning ka see peaks olema käsitletud planeeringualana. Kuna planeeritav kaubakai jääb osaliselt väljapoole Heltermaa sadama akvatooriumi, siis peaks planeeringu üheks eesmärgiks olema ka sadama akvatooriumi uute piiride määramine (Heltermaa sadama akvatooriumi piirid määratakse Vabariigi Valitsuse korraldusega, kuid detailplaneering peaks andma selleks vajaliku sisendi).

Natura alad

Planeeringualale jääv ja sellega piirnev mereala kuulub Väinamere hoiuala¹ koosseisu. Hoiualal on keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi².

Väinamere hoiuala on arvatud Natura 2000 võrgustikku³ Väinamere loodusala⁴ ja Väinamere linnualana⁵. Väinamere linnuala kaitse-eesmärgiks on linnudirektiivi⁶ I lisas nimetatud linnuliikide ja I lisast puuduvate rändlinnuliikide elupaikade kaitse. Väinamere loodusala on moodustatud loodusdirektiivi⁷ I lisa elupaigatüüpide ja II lisa liikide elupaikade kaitseks.

Planeeringualal on tõenäosus Väinamere loodusala kaitse-eesmärgidena nimetatud elupaigatüüpide veealuste liivamadalate (1110) ja liivased ja mudased pagurannad (1140) esinemiseks. Planeeringu mõjupiirkonnas maismaal esinevad lisaks elupaigatüübid rannaniidud (1630*) ja loopealsed (6280*).

Piirkonnas pesitsevad ja peatuvad mitmed Väinamere linnuala kaitse-eesmärgidena nimetatud linnuliigid.

KSH raames tuleb läbi viia Natura hindamine, et kindlaks teha, kas planeeritav tegevus avaldab tõenäolist mõju Natura 2000 alale, pidades silmas selle kaitse-eesmärke, ja kas avaldub või võib avalduda ebasoodne mõju ala terviklikkusele. Natura hindamisel tuleb lähtuda viimasest Euroopa Komisjoni poolt avalikustanud Natura hindamise juhendist⁸.

Kui lisaks planeeringualal ja sellega piirneval merealal teostatavale tegevusele toimub ka süvendatud pinnase kaadamine Natura alal, tuleb Natura hindamise raames käsitleda ka selle mõjusid.

¹ Vabariigi Valitsuse 18.05.2007 määrus nr 157 „Vabariigi Valitsuse 8. septembri 2005. a määruse nr 233 „Hoiualade kaitse alla võtmine Hiiu maakonnas” muutmise“

² Looduskaitse seadus (edaspidi LKS) § 32 lg 2

³ Vabariigi Valitsuse 05.08.2004 korraldus nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri”

⁴ Keskkonnaregistri kood RAH0000605

⁵ Keskkonnaregistri kood RAH0000133

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta

⁷ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta

⁸ Komisjoni teatis „Natura 2000 aladega seotud kavade ja projektide hindamine. Metoodilised suunised

elupaikade direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõigete 3 ja 4 sätete kohta“, Brüssel, 28.9.2021.

https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/pdf/methodological-guidance_2021-10/ET.pdf

Kaitsealused taimeliigid

Planeeringualale ulatuvad kahe II kaitsekategooria taimeliigi (harilik muguljuur, madal kadakkaer) ning seitsme III kaitsekategooria taimeliigi (kahkjaspunane sõrmkäpp, tui-tähtpea, kaljukress, veripunane koldrohi, tumepunane neuvaip, hall käpp, harilik käöraamat) elupaigad.

Looduskaitseseaduse kohaselt on II kaitsekategooria taimede kahjustamine, sealhulgas korjamine ja hävitamine, keelatud⁹. III kaitsekategooria taimede hävitamine ja loodusest korjamine on keelatud ulatuses, mis ohustab liigi säilimist selles elupaigas¹⁰.

KSH raames tuleb hinnata ka planeeritava tegevuse mõju kaitsealustele liikidele, sh vajadusel kindlaks teha nende liikide esinemine planeeringualal ja selle mõjualal.

Ranna ehituskeeluvöönd

Planeeringuala jääb peaaegu kogu ulatuses ranna ehituskeeluvööndisse.

Ranna või kalda ehituskeeluvööndis on uute hoonete ja rajatiste ehitamine üldjuhul keelatud¹¹. Looduskaitseseaduse § 38 lõikes 4 on toodud erandid, millele ehituskeeld ei laiene ja lõikes 5 need erandid, millele ehituskeeld ei laiene, kui need on kavandatud kehtestatud detailplaneeringuga või kehtestatud üldplaneeringuga. Muuhulgas ei laiene ehituskeeld planeeringuga kavandatud sadamaehitisele ja veeliiklusrajatisele¹².

Planeeringus tuleb selgelt välja tuua, milliste planeeritavate ehitiste puhul on tegemist ehitistega, mille ehitamine on looduskaitseseaduses sätestatust tulenevalt ehituskeeluvööndis lubatud ning milliste ehitamine on lubatud üksnes siis, kui selleks saadakse Keskkonnaameti nõusolek ehituskeeluvööndi vähendamiseks¹³. Juhul kui kavandatakse ehitisi, mis vajavad Keskkonnaameti nõusolekut ehituskeeluvööndi vähendamiseks, tuleb KSH raames hinnata nende mõju ranna kaitse eesmärkidele, milleks on rannal asuvate looduskoosluste säilitamine, inimtegevusest lähtuva kahjuliku mõju piiramine, ranna eripära arvestava asustuse suunamine ning seal vaba liikumise ja juurdepääsu tagamine¹⁴.

KSH raames tuleb hinnata ka kavandatava tegevuse (ehitustegevus meres ja mere süvendamine) võimalikku mõju rannikuprotsessidele ning selle kaudu muudele teguritele (sh kaitstavad mere- ja rannikuelupaigatüübid, muud loodusväärtused, piirnevad kinnistud jne). Seejuures tuleb arvestada ka sadama akvatooriumi regulaarse süvendusvajadusega tulevikus (protsesside järjepidevusega ning kestvate mõjudega).

KSH raames tuleb kaaluda erinevaid alternatiive, sh erinevaid ajalisi alternatiive, teguviisi alternatiive ja asukohaalternatiive. Ajaliste alternatiivide puhul tuleb lisaks ehitusaegsele tegevusele ajaliste piirangute seadmisele kaaluda ka kasutusaegseid alternatiive – seda just kaubalaevade osas.

⁹ LKS § 55 lg 7

¹⁰ LKS § 55 lg 8

¹¹ LKS § 38 lg 3

¹² LKS § 38 lg 5 p 2

¹³ LKS § 40 lg 3

¹⁴ LKS § 34

Vee erikasutus

Vee erikasutusest lähtuvalt on KSH raames vajalik käsitleda järgnevaid teemasid:

- 1) selgitada välja süvendamise, kaadamise ja tahkete ainete paigutamise mahud;
- 2) süvenduspinnase iseloom (koostis, saasteainete sisaldus);
- 3) heljumi levik süvendamisel ja kaadamisel – sh mõju kaladele ja kudealadele;
- 4) tegevuse mõju merepõhja elupaikadele (otsene elupaikade hävimine ning heljumi mõju);
- 5) tegevuse mõju lindudele (müra pesitsevatele lindudele, heljumi levik lindude toitumistingimustele);
- 6) süvendatud pinnase kaadamiseks sobiva kaadamisala leidmine (soovitame leida erinevaid alternatiivseid asukohti, mille vahel valida), kaadamisele alternatiivsete võimaluste kaalumine (täpsemalt käsitletud kirja järgnevas peatükis „Kaadamine“);
- 7) kas tahkete ainete paigutamisel rajatav rajatis muudab piirkonna veerežiimi - hoovuste liikumisele ning rannaprotsessidele?;
- 8) tegevuse mõju kaitstavatele loodusobjektidele, sh Natura 2000 võrgustiku aladele (täpsemalt käsitletud eelnevalt kirja peatükis „Natura alad“ ja „Kaitsealused taimeliigid“);
- 9) tegevusega kaasnevate avariilukordade esinemise võimalikkus;
- 10) võimaliku keskkonnamõju vältimise ja minimeerimise meetmete analüüs;
- 11) parima võimaliku tehnika väljaselgitamine;
- 12) vajadusel seireprogrammi väljatöötamine;
- 13) kas süvendustööde käigus on vaja lõhkamistöid ning kuidas see mõjutab elustikku. Eeldatavate lõhkamistööde aeg tuleb KSH käigus kindlaks määrata ning see ei tohi langeda kevadisele kalade kudeajale ega ka sügisesse perioodi alates oktoobrist, sest piirkonnast Sarve pool on teada siia kudealad.

Kaadamine

Heltermaa sadamale lähim kaadamisala on VormsiS kaadamisala, mis asub Väinamere hoiualal. Kaadamisala on madal, läheduses asuvad siia ja kevadkuduräime kudealad, ala on tuhandete hahkade sulgimispaik. Lisaks paikneb Vormsi maastikukaitseala Rumpo sihtkaitsevööndi lähedal, kuhu setted võivad kanduda (ja kohalike elanike hinnangul on 1990-ndatel ka kandunud). Seega ala pigem ei sobi suuremahuliseks kaadamisalaks. Seni on ala olnud kasutuses väiksemate mahtude korral ning järgides kitsendusi (piirangutega tuulesuunale, tugevusele, kaadamisajale ja täpsemale alale (süvendatud pinnase kaadamine on keelatud kaadamisala kaguserva)). Suuremahulisteks töödeks peaks leidma sobiva kaadamisala, mis võiks teenindada ka teisi piirkonna sadamaid (N: Rohuküla, Sviby, Rohuküla-Heltermaa laevatee jne).

Kaadamisala valimisel tuleb arvesse võtta keskkonnavalitsuse kaalutlusi ja ka majanduslikku ja tegevuse otstarbekust. Asukoha valikul tuleks võtta eesmärgiks tagada, et süvendamisjääkide ladestamine ei mõjutaks ega devalveeriks merekeskkonna seaduslikke ärilisi ja majanduslikke kasutusviise ega tooks haavatavatele merelistele ökosüsteemidele kaasa soovimatuid mõjusid.

Kaadamise mõjude hindamiseks on vajalik järgnev teave:

- 1) merepõhja füüsikalised, keemilised ja bioloogilised omadused (nt topograafia, põhjasubstraat, merepõhja elupaigad, põhjaelustik, ala potentsiaal kalade kudealana/lindude toitumisalana);
- 2) veesamba füüsikalised, keemilised ja bioloogilised omadused (nt hüdrodünaamika, lahustunud hapnik, pelaagilised liigid);

ning kaadamisala lähedus

- 3) looduskaunitele kohtadele või märkimisväärse kultuurilise või ajaloolise tähtsusega paikadele;

- 4) kindla bioloogilise või teadusliku tähtsusega aladele;
- 5) turismialadele;
- 6) elatus-, ärilise ja sportliku kalastamise aladele;
- 7) kudemis-, kogunemis- ja noorkalade elualadele;
- 8) mereorganismide rändeteedele;
- 9) laevateedele;
- 10) sõjaliste õppuste aladele;
- 11) mere tehnilistele kasutuspaiakadele, nt allveekaablitele, torustikele jne.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Helen Manguse
juhataja
keskkonnakorralduse büroo

Kadri Tamm 5300 2210 (keskkonnakorraldus)
kadri.tamm@keskkonnaamet.ee

Kai Ginter 5699 4373 (vee erikasutus)
kai.ginter@keskkonnaamet.ee

Meeli Kesküla 5345 4246 (looduskasutus)
meeli.keskula@keskkonnaamet.ee

Märt Kesküla 523 4410 (vee-elustik)
mart.keskula@keskkonnaamet.ee